

Качак Т. Б.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ЧОРНОБИЛЬ І ТРАВМА ПОКОЛІНЬ: ЯК ДИТЯЧІ КНИГИ ЗБЕРІГАЮТЬ РОДОВУ ПАМ'ЯТЬ

Стаття присвячена аналізу оповідання Катерини Міхаліциної «Квіти біля четвертого» як прикладу дитячої літератури, яка сприяє збереженню родової пам'яті та осмисленню травми поколінь, пов'язаної з Чорнобильською катастрофою. Показано, як дитяча книга може бути інструментом збереження історичної і культурної пам'яті, передавати глибокі емоційні переживання через образи-символи, художні деталі, фрагменти спогадів та діалогічну мову різних поколінь, створюючи можливість для рефлексії про минуле.

Авторка через історію прабабусі розкрила різні аспекти Чорнобильської трагедії й прояви травми покоління. Покинутий дім – це лише один сегмент цієї травми; другий – втрата дітей та рідних, які ліквідовували наслідки аварії і померли від променевої хвороби; третій – еко-катастрофа, свідками якої стали люди, але не змогли зарадити; четвертий – неприйняття «чорнобильців» суспільством. Текстове та візуальне втілення проблем твору підсилює емоційність його сприйняття дітьми-читачами.

Вкраплена у текст історія художниці з Полісся Марії Примаченко, яка, незважаючи на свою відомість і можливість виїхати, залишилася на рідній землі, аби малювати, забезпечує художню реалізацію концепції культурної пам'яті, відображає збереження та передачу традиційних цінностей і культурної спадщини через творчість.

У процесі аналізу показано, що дитяча книга виконує функцію посередника між минулим і теперішнім, формуючи у дітей усвідомлення важливості родової пам'яті. Травма поколінь, зафіксована в літературному тексті, стає не лише частиною особистого чи сімейного досвіду, а й суспільною цінністю, яка впливає на національну ідентичність. Таким чином, дитяча література про Чорнобиль є важливим інструментом для подолання колективної травми, виховання відповідального ставлення до минулого роду, культурної спадщини народу, формування у дітей ціннісних орієнтирів та усвідомлення права на щасливе майбутнє.

Ключові слова: Чорнобильська тема, травма поколінь, дитяча література, родова пам'ять, культурна пам'ять.

Постановка проблеми. Чорнобильська катастрофа стала не лише однією з найбільших техногенних трагедій ХХ століття, а й глибокою раною в історії українського народу. Вона змінила долі тисяч людей, змусила їх покинути рідні домівки та залишила слід у пам'яті наступних поколінь, зумовила родову травму, яка передається через сімейні історії, спогади та культурні коди.

Одним із ключових інструментів збереження та передачі цієї пам'яті наступним поколінням є дитяча література. Через художні образи, метафори та близькі дитячому світосприйняттю теми письменники допомагають юним читачам осмислити події минулого. Дитячі книги про Чорнобиль не лише розповідають про трагедію, а й забезпечують зв'язок між поколіннями, зберігаючи родову пам'ять та нагадуючи, що історія не повинна повторитися. А це оповідання Катерини Міхаліциної «Квіти біля четвертого» (2020), пригодницько-фантастична повість «Злочинці з пара-

лельного світу» (2001) Галини Малик, нон-фікшн «Реактори не вибухають. Коротка історія Чорнобильської катастрофи» (2020) Катерини Міхаліциної та Станіслава Дворницького.

Ці твори не достатньо осмислені в широкому культурному дискурсі, проте відіграють важливу роль у формуванні історичної пам'яті та усвідомленні масштабів трагедії екологічної, суспільної і національної. Їхній вплив на світогляд молодого покоління потребує ґрунтовного дослідження з урахуванням різних критичних підходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Осмисленню Чорнобильської теми в адресованій здебільшого юним читачам літературі присвячені праці М. Варданян, К. Гострої та М. Дуднікова, О. Деркачової та А. Бойчук, І. Дирди, М. Черноусової, В. Кизилової, М. Киреевої та ін.

М. Варданян зосереджує увагу на книгах, адресованих дітям та юнацтву, залучає до аналізу мультфільм та комп'ютерну гру, щоб розглянути

їх через призму екокритичної теорії. Вона переконана, що українські твори на чорнобильську тематику належать до жанру екофантастики як застереження людства про негативний вплив людської поведінки на екосистему. Наслідуючи концепції зарубіжних екокритиків та дослідників пам'яті як феномена, доводить, що «чорнобильська ядерна тема в дитячій літературі тісно зосереджена на культурній пам'яті українців» [10, с. 1]. А культурну пам'ять у дитячій літературі розглядає як потребу впоратися з травматичним досвідом аварії на Чорнобильській АЕС та етноциду українців у їхньому колоніальному минулому.

К.Гостра і М.Дудніков наголошують на важливості екологічної літератури на чорнобильську тематику у контексті збереження природи та попередження техногенних катастроф. Чорнобильська аварія є однією з найтрагічніших подій, що спонукала до створення творів у жанрі нон-фікшн. На матеріалі аналізу книг К.Міхаліциної та С.Дворницького «Реактори не вибухають. Коротка історія Чорнобильської катастрофи» та А.Higginbotham «Midnight in Chernobyl: The Untold Story of the World's Greatest Nuclear Disaster» літературознавці доводять, що «екологічна література нон-фікшн на чорнобильську тему для дітей та дорослих має важливу мету: донести правдиву інформацію, спонукати до аналізу, не допустити таких або схожих помилок» [1, с. 80].

О.Деркачова та А.Бойчук досліджують особливості зображення світу дитини в чорнобильських оповіданнях Євгена Гуцала з позиції втраченого світу, адже Чорнобильська трагедія спричинила втрату нормальних життєвих і звичних обставин, а юні герої серед чужих людей повинні адаптуватися до нового життя. Інтерпретуючи кожен твір, дослідниці доводять, що «екологічна катастрофа руйнує життя не лише тих, хто опинився в її епіцентрі», «діти Чорнобиля – це не лише ті діти, які намагаються адаптуватися до нового життя, а й ті, хто так і не народився через страхи дорослих, певні упередження та недостатнє знання того, з чим їм довелося зіткнутися» [3, с. 178]. Цікавими є ідея виокремлення трьох груп персонажів в оповіданнях Гуцала (ті, хто втратили свій світ; ті, хто їм допомагає; ті, кого Чорнобильська трагедія торкнулася опосередковано) та спостереження за героями, які «майже ніколи не говорять про минуле, про втрачений світ, хіба що окреслюють його кількома штрихами, не порівнюючи з новим світом, але читач, особливо зараз, може уявити рівень втрат і біль від розуміння неможливості» [3, с. 179].

Культурна пам'ять про Чорнобиль у книжці-картинці К.Міхаліциної «Квіти біля четвертого» та образотворчому мистецтві, творчості Марії Примаченко, є предметом дослідження М.Варданян, І.Дирди, М.Киреєвої [9]. Основний акцент науковиці роблять на взаємодії різних видів мистецтва, зокрема на тому, як книга К.Міхаліциної і картини М.Примаченко торкаються тем пам'яті, комунікування поколінь та охорони природи через образи, що зображають Чорнобильську катастрофу. Зауважують важливість використання символів (полин – символ Чорнобиля) в поєднанні з українськими традиціями (вишивка, рушники): «для емоційного підсилення образу Чорнобильської катастрофи як трагедії українського народу, письменниця описує, як прабабуся кладе полин у хустку, оскільки це один із найдавніших традиційних елементів українського жіночого одягу» [9]. Інтерпретують не тільки вербальний компонент книги, а й візуальний – ілюстрації. Поза увагою дослідниць залишились інші особливості поетики тексту К.Міхаліциної, зокрема використання метафоричних образів та спогадів прабабусі, які дозволяють глибше передати атмосферу трагедії та національного болю. Авторка майстерно поєднує ліризм і документальність, що надає тексту особливої емоційної насиченості. Крім того, важливою є роль діалогічної мови, яка створює можливість для рефлексії й осмислення подій Чорнобиля з різних точок зору – дорослої й дитячої. Це дозволяє відобразити трагедію не тільки через призму переживань дорослих, але й через дитячу безпосередність, яка підсилює контраст між усвідомленням особисто пережитих подій та їх сприйняттям на рівні емоцій.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати оповідання Катерини Міхаліциної «Квіти біля четвертого» й показати, як дитяча книга може зберігати родову пам'ять, передавати травму поколінь, розкривати минуле й осмислювати трагедію Чорнобильської катастрофи, сприяючи формуванню у дітей розуміння важливості збереження історичної пам'яті й усвідомлення того, що історія наших предків «виборолла нам право жити зараз власним щасливим життям, не несучи на собі їхній тягар» [6].

Виклад основного матеріалу. Література про Чорнобиль охоплює широкий спектр жанрів – від художньої прози та поезії до нон-фікшн-досліджень, розкриваючи трагедію на різних рівнях. Однією з перших книг, присвячених цій темі, стала поема Івана Драча «Чорнобильська Мадонна», що поетично осмислює гіркоту ката-

строфи. Вірші Ліни Костенко («Атомний Вій», «Чорнобиль-2») та Дмитра Павличка («На Чорнобиль журавлі летіли») звучать як сповіді про невідворотну катастрофу, втрату та екологічне лихо, що охопило не лише Україну, а й увесь світ. Борис Олійник у поемі «Сім» вшановує подвиг ліквідаторів, які ціною власного життя зупинили ще більшу катастрофу. Анна Багряна у «Малиновому дзвоні» передає біль покинутої землі, тоді як Ніна Гнатюк у вірші «Не вій, вітре, з України» наголошує на всесвітніх наслідках трагедії, що залишатимуться в пам'яті людства назавжди.

Чорнобильська тема в прозі також займає важливе місце, адже письменники прагнуть осмислити не лише наслідки катастрофи, а й її глибокий вплив на людські долі. Володимир Яворівський «Марія з полином у кінці століття» зображує наслідки Чорнобильської катастрофи через трагедію родини Мировичів, жінки Марії, яка стала символом матері, чиї діти загинули через радіацію. Документальний роман Юрія Щербака «Чорнобиль» – це свідчення очевидців, документи і факти, осмислення трагедії автором. Світлана Алексієвич у книзі «Чорнобильська молитва. Хроніка майбутнього» через інтерв'ю з очевидцями трагедії, ліквідаторами та мешканцями порушує питання про цінність життя та наслідки катастрофи для людства. Галя Аккерман у книзі «Пройти крізь Чорнобиль» дає багатогранний погляд на трагедію через різні соціокультурні аспекти, підкреслюючи злочинність радянської системи, яка приховувала правду. Анатолій Андржеєвський у «Чорнобильському псі Акселі» показує, як катастрофа змінює не лише людей, але й природу, створюючи світ, де час і простір сприймаються інакше. Сергій Плохій у своєму дослідженні «Чорнобиль. Історія ядерної катастрофи» розповідає про техногенні, соціальні та політичні наслідки катастрофи, а Володимир Шовкошитний в книзі «Чорнобиль: Я бачив» поєднує літературну пам'ять і документальні факти, показуючи величезний вплив Чорнобиля на духовний стан нації. Книга Олега Векленка «Чорнобиль: етюди з натури» пропонує особисті спогади ліквідатора, художні образи та фотографії, через які читач може відчувати біль і трагедію тих днів. Кожна з цих книг пропонує унікальний погляд на Чорнобиль і його вплив на людей, природу та історію. Ці книги – для дорослих, які входять у коло юнацького читання, а є книги про дітей чи спеціально адресовані дітям.

Особливою у цьому переліку є збірка оповідань Євгена Гуцала «Діти Чорнобиля», яка відобра-

жає трагедію Чорнобильської катастрофи через долі дітей, що стали її жертвами. Автор показує не лише фізичні, але й психологічні наслідки, які відчують герої – страх, відчуження та бажання знайти зв'язок з рідним домом, який навіки зник. Біль від втрати рідної землі, страх перед невідомим і важка адаптація до нового світу – проблеми, які асоціативно суголосні з тими, які переживають українські родини, втікаючи від війни. Втрата дому – один з ключових тематичних акцентів й у творі Катерини Михаліциної «Квіти біля четвертого». Особливість цих творів про Чорнобиль у тому, що їх важливо розглядати не лише крізь призму еко-критичного підходу, а насамперед у психологічно-соціокультурній площині, оскільки вони фіксують травматичний досвід, родинну пам'ять і зміни, що вплинули на кілька поколінь. Вони про дітей і для дітей, написані з урахуванням вікових особливостей реципієнтів і це одна із оптик інтерпретації, яку варто враховувати, як і те, що «ставлення до дитини і дитинства в суспільстві змінюється, іншою стає і дитина (прискорюється її психічний і фізичний розвиток, дорослішання і соціалізація набувають іншого характеру), іншими є запитувані читачами тексти, що також залежить від часу» [4, с. 49].

Свої книжки на чорнобильську тематику К. Михаліцина означає як спробу «розмови з собою маленькою, з власними дітьми», спробу «пояснити їм, що Чорнобиль – частина їхньої приватної історії. Насправді, ми всі є постчорнобильцями. Тому важливо, щоб 26 квітня не було річницею, тому що треба, а справді було знаковою подією. Трагедія змінила нас всіх, навіть якщо хтось цього не усвідомлює. Вона вплинула на наше сприйняття, розуміння, зрештою, на якесь світовідчуття» [7]. Це свідчить про те, що з самого початку в дитячу книгу авторка заклала ідеї збереження родової пам'яті та зв'язку поколінь. Не випадково у творі головними героями є дівчинка Стася та її прабабуся, яка пережила евакуацію з села Болотня, Чорнобильської зони у 1986-му. Саме їхній діалог формує сюжет книжки і розкриває болючу тему втрати дому й рідних людей, самотності, травми покоління «чорнобильців».

Асоціативно образ прабабусі постає на основі спогадів авторки про власну прабабусю, яка була переселена з Польщі, назавжди втратила дім, і розповідала свою історію праонуці. Так само переживає травму прабабуся Стасі. Чорнобиль зруйнував її життя вцент. І тільки запах гілочки полину нагадає їй про минуле. Ця гілочка – символ не тільки рідного дому, Полісся, а й Чорно-

бильської трагедії: «Відібрав дім у мене родимий, із коренем мене вирвав та по світу пустив...» [6], а тепер «серце рве самим своїм іменем» [6].

Зілля ж лікувальних трав, яке назбирала прабабуся «пахло їй домом». Художні деталі наповнені важливим сенсом, адже кожного разу, коли старенька жінка розгортала хустину із зіллям, в уяві зринав їй «родимий» дім, стара дерев'яна хата з синіми, як небо, вікнами, де вона народилася, де мамка вишивала рушники, де жила зі своїм чоловіком, пекла хліб, виховували донечку Олю та сина Івасика, обробляли землю, тримали господарство. Контрастом у її спогадах зринає життя родини до і після трагедії. Це дуже тонко передає авторка лінгвістичними засобами, використовуючи діалектну мову прабабусі, піднесену емоційність розповіді, пестливі слова, метафоричність та образність: «Добре нам жилося в тому селі. Не вельми багато, та всього хватало. Ми з хазяїном, прадедом твоїм, хазяйство мали, земельку, картоплю на ній вирощували, і бурячок, і морквичку... А по двору в нас курочки-ряботушечки ходили та півник. Сонечко встане з-над лісу, а він його стрічає голосисто, за день добрий просить... Хліб свій пекли. Та такий рум'яний він був, та так шкуринка хрустіла! А пахнув – на всю хату» [6]. Це ті культурні символи і традиції, якими супроводжується історія прабабусі, і які вона прагне передати молодому поколінню [9], яке уособлює Стася. Аналізований фрагмент дуже добре ілюструє специфіку дитячої літератури, а саме «ту особливу інтонацію, що виникає із відбору лексики, ритмічної побудови фрази і доступної дитині емоційності» [5, с. 11].

Прабабуся з болем згадує, як вони повинні були за кілька годин зібрати необхідні речі, покинути все і виїхати назавжди, як їм услід добрими очима дивилися їхні котики, собачки, корівка Лисонька, ... як «серце защеміло тоді, так занило, наче знало, що не вернуся вже до хати батьківської... Так я обернулася та й перехрестила хату і ворота рідні, та колодязь, та хлів, та садочок. Уклонилося їм із хазяїном низько-низенько, молитву проказали та й до дороги через усе село подалися. І зараз серце болить, як про то згадую...» [6]. З сумом сприймає цей фрагмент розповідь дівчинка, відчуває жаль до прабабусі.

Покинута дім – це лише один сегмент травми покоління, другий – втрата дітей та рідних, які ліквідовували наслідки аварії і померли від променевої хвороби, третій – екокатастрофа, свідками якої вони стали і не змогли зарадити; четвертий – неприйняття суспільства, тавро «чорнобильців»,

які «з радіації приймали та радіацію сіють, заразні вони» [6]. В дитячій книзі це добре прописано на текстуальному рівні, візуалізовано в ілюстраціях.

Стася емоційно переживає почуту від прабабусі історію. Спочатку їй було складно уявити, хто забрав дім. Їй сняться «гігантські волохаті бур'яни з кігтями й іклами», а гілочка полину уявляється монстром, який «безневинною рослиною прикинувся». Вона по-дитячому намагається трактувати прабабину поки непізнану таємницю, її дивну поведінку, мовчазність, тугу і вдвляння у вікно.

Чорнобиль – як слово-символ, що «позначає стан присутності після травми» [2], наскрізно пронизує сюжет твору, відлунує тривогою, болем, страхом, і назавжди вкарбовується у свідомість дитини як трагедія її предків, роду. Вона хоче викинути те зілля, але бабця береже полин, щоби пам'ятати «мамку свою, та молодість свою над лісами й болотами, та хазяїна свого доброго, та хату рідну і синопка мого Іваночка, якого Чорнобиль забрав» [6]. Ця гілочка полину стає центральним образом-символом твору й акумулює в собі пам'ять – родову й колективну, культурну й історичну, пам'ять про сімейне щастя й трагедії. «Це така бентежна, маленька гілочка. Тому що наша пам'ять, як мені здається, складається з таких маленьких, дрібних, бентежних моментів, які ніколи нас не покидають», – констатує К. Міхаліцина [7].

Стасі психологічно складно впоратися з емоціями, «її знову заковтує важка вода», але бабуся починає співати колісанку, згадує про її малюнки й порівнює їх з картинами художниці Марії Примаченко, яка жила в їхньому селі. У цьому епізоді авторка актуалізувала терапевтичний аспект української колісанки, наголосила на важливості збереження культурної спадщини, бо, як каже прабабуся, «хай яка наша земля поліська і заражена, і спустошена, а даровитих людей родить, і по них, дитинко, її пам'ятатимуть. По них, а не по страхіттях усяких. По піснях і казках, по вишитих рушниках, як у мамки моєї, по малюнках, як у Примаченко, як у тебе, онученько...» [6]. Таке закінчення книги відповідає традиціям дитячої літератури.

В оповіданні К. Міхаліциної «Квіти біля четвертого» можна виокремити кілька ключових аспектів розгортання теми Чорнобиля:

- особисте переживання трагедії прабабусею та виповідання її родинної історії;

- історія художниці з Полісся Марії Примаченко, яка «сиділа під хатою та малювала на листочку», хоч була відомою і могла вже давно виї-

хати, але «від рідної хати й рідної землі ні ногою не ступить, бо лиш тут малювать може, а без того їй і життя не миле»;

- опис екокатастрофи – радіоактивне зараження води, землі, тварин, загибель бджіл, птахів;
- фіксація суспільних подій, які відбувалися відразу після трагедії (приїзд дозиметристів, воєнних у протигазях, «начальства великого», яке об'явило евакуацію);

- згадка про долі ліквідаторів аварії на ЧАЕС;
- травматичний досвід «чорнобильців»- переселенців;

- емоційне переживання і дитяче сприйняття почутої історії малою Стасею – досвід передачі родової і культурної пам'яті від покоління до покоління.

Структура тексту К. Міхаліциної побудована на чергуванні спогадів, рефлексій прабабусі, її діалогу з дівчинкою та описів подій, що відбуваються в реальному часі – фрагменти щоденного буття сім'ї Стасі. Це дозволяє поступово розкривати глибину травматичного досвіду і водночас забезпечити його сприйняття іншим, залишати простір для надії та життєствердного сприйняття майбутнього.

Діалогічність мови в тексті проявляється як у безпосередніх розмовах персонажів, так і у внутрішніх монологіях, що створює ефект співпереживання та залучення читача до осмислення трагедії. Дитячі міркування та уявлення, роздуми й допитливість поєднано з голосами дорослих персонажів. Такий підхід формує багатогранний наратив, що дозволяє розглянути події з різних точок зору. Особливе значення мають репліки, наповнені емоційною насиченістю та символічним змістом, які допомагають передати атмосферу втрати, болю, але й водночас сили духу та незламності.

Висновки. Аналізуючи оповідання Катерини Міхаліциної «Квіти біля четвертого», можна зробити висновок, що дитяча література має великий потенціал і відіграє важливу роль у збереженні родової пам'яті та передачі травматичного досвіду поколінь. Через символіку, метафоричні образи та діалогічність мови авторка створює текст, який не лише осмислює трагедію Чорнобильської катастрофи, а й допомагає молодшим читачам зрозуміти її значення для майбутнього. Через особисту історію прабабусі у творі розкриваються різні аспекти Чорнобильської трагедії: втрачений дім, смерть рідних, екологічна катастрофа, соціальне неприйняття «чорнобильців». Текстова та візуальна їх втілення підсилює емоційний вплив оповідання на юних читачів.

Вкраплена у текст історія художниці з Полісся Марії Примаченко, яка, незважаючи на свою відомість і можливість виїхати, залишилася на рідній землі, аби малювати, підсилює реалізацію концепції культурної пам'яті, відображає збереження та передачу традиційних цінностей і культурної спадщини через творчість.

На прикладі аналізу обраного твору переконуємося, що дитяча книга виконує функцію посередника між минулим і теперішнім, формуючи у дітей усвідомлення важливості історичної пам'яті. Травма поколінь, зафіксована в літературному тексті, стає не лише частиною особистого чи сімейного досвіду, а й суспільною цінністю, яка впливає на національну ідентичність. Таким чином, дитяча література про Чорнобиль є важливим інструментом для подолання колективної травми, виховання відповідального ставлення до минулого, формування у дітей ціннісних орієнтирів.

Список літератури:

1. Гостра К., Дудніков М. Екологічна література нон-фікшн на чорнобильську тему для дітей і дорослих: порівняльний аспект (на матеріалі книг К. Міхаліциної, С. Дворницького «Реактори не вибухають. Коротка історія чорнобильської катастрофи та А. Higginbotham «Midnight in Chernobyl: The Untold Story of the World's Greatest Nuclear Disaster» <https://doi.org/10.32782/philspu/2024.7.12>
2. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека: Український літературний постмодернізм. Розвідка із коментарями із «кінця постмодерну». Вид. 2-ге. К. : Критика, 2013. 344 с.
3. Деркачова О., Бойчук А. Світ дитини у «чорнобильських» оповіданнях Євгена Гуцала. *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. 2023. № 18. С. 173–181.
4. Качак Т. Тенденції розвитку української прози для дітей та юнацтва початку ХХІ ст. Монографія. К. : Академвидав, 2018. 320 с.
5. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва. К. : ВЦ «Академія», 2025. 456 с.
6. Міхаліцина К. Квіти біля четвертого. К. : Портал, 2020. 48 с.
7. Толокольнікова Т. Як говорити з дітьми про Чорнобильську катастрофу? Розповідає письменниця Катерина Міхаліцина. Суспільне. Культура. 26.04.2022. <https://surl.li/ddstds>
8. Черноусова М. Екологічна проблематика збірки Є. Гуцала «Діти Чорнобиля». *Українська література в просторі культури і цивілізації: збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених / відповід. ред. Н. В. Горбач. Запоріжжя: ЗНУ, 2023. С. 140–143.*

9. Vardanian M., Dyrda I., Kirieieva, M. Cultural Memory of Chornobyl in Literature and Fine Arts (in Case of a Picturebook “The Flowers beside the Fourth Reactor” by K. Mikhalitsyna and Paintings by M. Prymachenko). *ACNS Conference Series: Social Sciences and Humanities: 2nd International Conference on New Trends in Linguistics, Literature and Language Education (3L-Edu 2022) 18 May 2022, Kryvyi Rih, Ukraine*, Article 03003. 2023. <https://doi.org/10.55056/cs-ssh/3/03003>

10. Vardanian M. Reading Chornobyl Catastrophe Within Ecofiction. *Children's Literature in Education*. 2022. Вип. 1 (53). Р. 1–17. <https://doi.org/10.1007/s10583-021-09437-w>

Kachak T. B. CHORNOBYL AND GENERATIONAL TRAUMA: HOW CHILDREN'S BOOKS PRESERVE ANCESTRAL MEMORY

The article is dedicated to analyzing the short story by Kateryna Mikhailytsyna “Flowers by the Fourth” as an example of children's literature that contributes to preserving ancestral memory and understanding the generational trauma associated with the Chornobyl disaster. It demonstrates how children's books can serve as tools for preserving historical and cultural memory, conveying deep emotional experiences through symbolic images, artistic details, fragments of memories, and the dialogic language of different generations, creating opportunities for reflection on the past.

Through the story of the great-grandmother, the author reveals various aspects of the Chornobyl tragedy and the trauma of the generation. The abandoned house is just one segment of this trauma; the second is the loss of children and loved ones who worked to eliminate the aftermath of the disaster and died from radiation sickness; the third is the ecological catastrophe, which they witnessed but could not prevent; the fourth is the societal rejection of “Chornobyl survivors”. The textual and visual representation of the problematic aspects of the story enhances its emotional perception by child readers.

The embedded story of the artist from Polissia, Maria Prymachenko, who, despite her fame and the opportunity to leave, stayed on her native land to paint, strengthens the implementation of the concept of cultural memory, reflecting the preservation and transmission of traditional values and cultural heritage through creativity.

The analysis shows that children's books serve as a mediator between the past and the present, helping children recognize the importance of ancestral memory. The generational trauma captured in the literary text becomes not only part of personal or family experience but also a societal value that influences national identity. Thus, children's literature about Chornobyl is an important tool for overcoming collective trauma, fostering a responsible attitude toward the past, the cultural heritage of the nation, and forming children's value orientations and the right to a happy future.

Key words: Chornobyl theme, generational trauma, children's literature, ancestral memory, cultural memory.